

M. F. MƏMMƏDOVA, pedaqoji e. n.

Heydər Əliyev adına Azərbaycan Ali Hərbi Məktəbi
E-mail: minavarmammadova@gmail.com**KURSANTLARDA ŞƏXSİ KEYFİYYƏTLƏRİN FORMALAŞMASINDA
DİDAKTİKANIN ROLU**

Məqalədə təlimin idarə olunması, onun mərkəzi problemi olan əqli fəaliyyət növlərinin optimal münasibətlərinin müəyyənləşdirilməsi, bunun diqqət mərkəzində saxlanılması və təlim prosesinə yaradıcı, eyni zamanda hərtərəfli yanaşma məsələsi açıqlanmışdır.

Açar sözlər: didaktika, nəyi öyrətməli, necə öyrətməli, öyrənmə prosesi.

Didaktika pedaqogikanın əsas bölmələrindən biridir. Pedaqogikanın təhsil və təlimin mahiyyətindən, məqsəd və vəzifələrindən, məzmunundan, prinsip və metodlarından, qanun və qanunauyğunluqlarından, vasitələrindən, təşkili formalarından bəhs edən hissəsi təlim və təhsil nəzəriyyəsi və ya didaktika adlanır. Belə halda təhsil təlimin nəticəsi, təlim isə təhsilə yol kimi çıxış edir.

Pedaqoji fikir tarixində didaktikanı təhsil, təlim və ya təlim-təhsil nəzəriyyəsi kimi aydınlaşdırmaq cəhdləri olmuşdur [1]. Bu cəhdlərə baxmayaraq, deyə bilərik ki, əslində didaktika təhsil və təlim haqqında nəzəriyyədir.

Didaktika təlim prosesinin səmərəli şəkildə həyata keçirilməsi üçün normativ tələblər işləyib hazırlayır. Cəmiyyətin ictimai sifarişinə, elm və məktəbin müasir səviyyəsinə əsaslanaraq, didaktika öyrənmə predmetini – təlimin məqsədini (nə üçün öyrətmək, nəyə hazırlamaq); təlimin məzmununu (nəyi öyrətməli); təlimin metodlarını və təşkili formalarını (necə öyrətməli); təlimə nəzarət və onun nəticələrinin hesabına alınması və s. bu kimi məsələləri müəyyənləşdirir.

Didaktikanın predmeti – müəllimin rəhbərliyi altında müxtəlif növ təlim-tərbiyə müəssisələrində həyata keçən təhsil və təlim prosesidir və ya didaktikanın predmetini tədrisin, başqa sözlə, öyrətmənin (müəllimin fəaliyyəti) və öyrənmənin (məktəblinin idrak fəaliyyəti) əlaqəsi və onların qarşılıqlı fəaliyyəti təşkil edir [2]. Didaktika bu prosesin qanunauyğunluqlarını nəzərdən keçirir, təhsilin məzmununun müəyyənləşdirilməsinin elmi əsaslarına aydınlıq gətirir, təlimin metodlarının və vasitələrinin səmərəliliyinin yüksəldilməsi yollarının, həmçinin, təlimin təşkilatı formalarının müəyyənləşdirilməsinə kömək göstərir.

Təlimi və təhsili nəzəri, daha ümumi səviyyədə tədqiq edən pedaqoji fənn didaktika adlanır. Buradan məlum olur ki, didaktika təlimin pedaqoji nəzəriyyəsi olub onun məzmunu, metodları və təşkili formaları barədə elmi əsaslandırma verir.

Haqqında danışılan məsələlərdən bu və ya digər fənnin tədrisi xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq xüsusi metodikalar da bəhs edir. İstənilən metodika özünəməxsus tədqiqat predmetinə malikdir. Metodika müvafiq fənn üzrə bilik, bacarıq və vərdişlər sisteminin nəzəri əsaslarının müəyyənləşdirilməsini, həmçinin, tədris prosesinin təşkili metodlarını və formasını işləyib hazırlayır. Hər bir fənn üzrə metodika özündə təhsilləndirici, tərbiyələndirici və inkişafetdirici vəzifələri əks etdirir. Həmin məsələlər eyni zamanda didaktikanın predmetini təşkil edir. Fənlərin tədrisi metodları ilə didaktika arasında qarşılıqlı əlaqə və münasibət mövcuddur: fənlərin tədrisi metodikası təlimin məzmunu, prinsip, metod və vasitələrini bu fənn üzrə öyrənilən müəyyənləşdirir, didaktika isə fənlərin tədrisi metodikasına dair həmin materialdan ümumi nəticələr çıxararaq, bütün fənlərin tədrisi üçün ümumi olan təlim prinsiplərini və metodlarını konkretləşdirir; bu barədə ümumi qanunauyğunluqlar və müddəalar formalaşdırır.

Didaktikanın təlim və təhsil nəzəriyyəsi elmi kimi qəbul edilməsi üçün onun müəyyən tələblərə cavab verməsi lazımdır. Belə ki, öyrənilən material özündə ən azı üç qarşılıqlı əlaqədə olan cəhətləri birləşdirməlidir: nəzəri (elmi faktlar və onların nəzəri ümumiləşdirilməsi), praktik (müxtəlif həyatı vəziyyətlərdə biliklərin tətbiqi üzrə bacarıq və vərdişləri) və dünyagörüş (baxışlar və əqidə) [3]. Həmin cəhətlərin diqqət mərkəzində olması məktəblilərin hərtərəfli inkişafına və şəxsiyyət kimi formalaşmasına əsas verir ki, bu da didaktikada xüsusi təhsil anlayışının meydana gəlməsinə gətirib çıxarır.

Didaktika müxtəlif tədris müəssisələrində həyata keçirilən təlim prosesinin ümumi qanunauyğunluqlarını özündə birləşdirir. Hər bir tədris fənni özünəməxsus xüsusiyyətlərə malikdir, özünün qanunauyğunluqları vardır, təlimin xüsusi metodları və təşkili formaları əsasında həyata keçirilməsini tələb edir. Həmin məsələlərlə xüsusi didaktikalar, yaxud ayrı-ayrı tədris fənlərinin tədrisi metodikası məşğul olmalıdır.

Didaktika yunanca didakticos (öyrədən) və didasko (öyrənən) sözlərindən götürülmüşdür. Təlim prosesinin əsas mərhələləri mənimsəmə prosesinin strukturunu əks etdirir [4].

Təlimin mahiyyəti və vəzifələri, təşkili formaları, qanun və qanunauyğunluqları, prinsip və metodları xüsusi metodikalar tərəfindən ayrı-ayrı fənlərin tədrisi metodikasına uyğun şəkildə formalaşdırılır. Xüsusi metodika didaktikaya uyğun materiallar və xüsusi müddəalar irəli sürür, didaktika isə həmin materialları və xüsusi müddəaları əsas götürməklə ayrı-ayrı fənlərin metodikalarında istifadə olunacaq ideyaları əks etdirir.

Didaktika aşağıdakı suallara cavab axtarır: nəyi öyrətməli, necə öyrətməli, hansı həcmdə öyrətməli, harada öyrətməli və kim öyrətməli? Hələ vaxtilə M.F. Axundov Həsən bəy Zərdəbiyə yazdığı məktubunda göstərirdi: “Sən hər qəzetində biz müsəlman tayfasına elmin fəzilətini və səmərəni zikr edib, bizə hey təklif edirsən, elm öyrənin... bizə də görək, elmi harada öyrənək və kimdən öyrənək və hansı dildə öyrənək?” Göründüyü kimi, Mirzə Fətəli xalq məktəblərinin üç başlıca probleminə toxunurdu: “Harada öyrənək” deyərək məktəblərin azlığını, “kimdən öyrənək” deyərək müəllim məsələsini, pedaqoji kadrların çatışmadığını, “nə dildə öyrənək” deyərək məsələlərində ərəb-fars dilinin hakim olduğunu, dogma ana dilində dərs keçilmədiyini nəzərdə tuturdu. Deməli, təlimin, təhsilin səmərəli təşkili üçün zəruri şərait olmalıdır [6].

Təlimin prosesində bilik, bacarıq və vərdişlərin mənimsənilməsindən başqa həm də onların inkişafı baş verir. O, bütün istiqamətlərdə cərəyan edir: nitq, təfəkkür, diqqət, hafizə, emosional keyfiyyətlər, iradi keyfiyyətlər, fəallıq, təşəbbüskarlıq və s. Ona görə deyə bilərik ki, təlim prosesi məktəblinin həyatına daxil olaraq onu hərtərəfli inkişaf etdirir.

Başqa sözlə, düzgün təşkil edilmiş təlim inkişaf etdirir. Lakin bu funksiya xüsusi qaydalarla istiqamətləndirildikdə müvəffəqiyyətlə realizə olunur. Müasir dövrdə təlimin inkişafedici funksiyalarını həyata keçirən çoxsaylı texnologiyalar mövcuddur.

Təlimin inkişafetdirici funksiyası uşağın intellektual inkişafındakı potensial imkanlardan maksimum səviyyədə istifadə edilməklə təlimin gücədən çətinlik səviyyəsində qurulması və şagirdin real səviyyəsinə əsaslanmaqla onların inkişafını sürətləndirməkdir. Bu baxımdan şagirdin əqli inkişafını maksimum dərəcədə təmin edən, fənn üzrə bilikləri şüurlu surətdə mənimsəmələrinə səbəb olan və tədris işində onlarda müstəqillik fəaliyyətinin tərbiyə olunmasına köməklik göstərən təlim inkişafetdirici təlim adlanır.

Təlim və əqli inkişaf iki qarşılıqlı əlaqəli prosesdir. Bu prosesdə təlim aparıcı hesab olunur. Buna görə də təlim prosesi yüksək elmi səviyyədə həyata keçirilməlidir. İnkişafetdirici təlim növləri biliklərin mənimsənilməsinin, eyni zamanda kursantların əqli qabiliyyətlərinin inkişafının da idarə edilməsini nəzərdə tutur.

Təlimin inkişafetdirici prinsipi başlıca olaraq aşağıdakıları yerinə yetirməlidir:

1. Tədrisin yüksək, lakin kursantların didaktik materialın mənimsəməsi üçün gücədən çətinlik səviyyəsində qurulması;
2. Kursantların inkişaf səviyyəsi nəzərə alınmaqla kurs materialının yüksək tempdə öyrədilməsi;
3. Kursantların öyrənmə prosesinin mahiyyətini dərk etməsi.

Təlimin inkişafetdirici vəzifəsini tam həyata keçirmək üçün ilk növbədə şagirdlərin tərbiyəsinin işləməsinə nail olmaq lazımdır.

Təlimin inkişafetdirici və tərbiyələndirici funksiyasının yüksək səviyyədə həyata keçirilməsi kursantların yaradıcı fəaliyyətinin, müstəqil işinin kifayət qədər olmasına, onlarda öyrənmək, biliyi təcrübədə tətbiq etmək və özünütəhsil, özünütərbiyə və özünütəkmilləşdirmə bacarıq və vərdişlərinin formalaşdırılmasına geniş imkanlar yaradır.

Qeyd etmək lazımdır ki, didaktika çox qədim tarixə malikdir. Təlimin məqsədlərinə və məzmununa dair hələ vaxtilə Konfutsi, Heraklit, Demokrit, Sokrat, Platon, Aristotel, Epikür, Nizami Gəncəvi, Nəsirəddin Tusi və digər dərin təfəkkür sahibləri son dərəcə qiymətli fikirlər söyləmişlər. Demokrit təlimdə təbiət haqqında biliklərə yiyələnməni başlıca cəhət hesab edirdi. Platon yüksək təhsil hərbçilər üçün; ümumi hərtərəfli təhsil hakimlər; əmək və peşə təhsilini qullar üçün nəzərdə tuturdu.

Didaktikanın əsasları Y.A.Komenskinin xüsusən "Böyük didaktika" əsərində öz həllini tapdı. Pedaqoji fikir tarixində Y.A.Komenski ilk dəfə ümumi təhsilin vacibliyinə diqqəti yönəltdi, təlimin məqsədinə, üsul, vasitə və prinsiplərinə və təlimin təşkili məsələlərinə yeni yanaşmalarla aydınlıq gətirdi. O, ehkamçı (doqmatik) təlimə qarşı çıxırdı. Bu xüsusda deyirdi: "Təkcə bir nüfuz əsasında heç nə öyrətmək lazım deyil, yalnız sübutlar əsasında, yüksək hisslər və ağıl vasitəsilə öyrətmək lazımdır" [5]. O, məsləhət görürdü ki, sözü deyil, əşya və hadisələri öyrətmək lazımdır, biliklərə yalnız kitab vasitəsilə deyil, bilavasitə "səmadən və yerdən, pahlıdan və fistiqdan", yəni müşahidə və müstəqil zehni iş yolu ilə yiyələnmək lazımdır.

Y.A.Komenski "Pansofiya" (elmlər sistemini yaratmaq – müdriklik) ideyasını irəli sürmüşdür. Komenskinin qənaətinə, "Pansofiya" ümumi təhsilin "yığcam tam kursunu verən" və "dünyanı canlı əks etdirən" bir kitab olacaqdır. Komenski təkcə nəyi öyrətmək və nəyi öyrənmək barədə deyil, eyni zamanda necə öyrətmək və öyrənmək barədə söz açırdı. O, təlimin prinsiplərinin və qaydalarının müəyyənləşdirilməsinin, təlimin təşkilinin əsaslarını (tədris ili, tətillər, tədris ilinin rüblərə bölünməsi, şagirdlərin eyni vaxtda məktəbə qəbulu, sinif-dərs sistemi, məktəblilərin biliklərinin hesaba alınması və qiymətləndirilməsi, tədris gününün davam etmə müddəti və s.) qoydu.

Sonralar İohan Henrix Pestalotsi (1746-1827) ibtidai təhsilin didaktik sistemini yaratdı. Onun nöqteyi-nəzərinə, məktəblilər tərəfindən dünyanın dərk edilməsinin əsasında üç element dayanır: say, söz və forma. Onlardan bütün sonrakı biliklər meydana gəlir. İ. H. Pestalotsi belə mühüm vəzifəni irəli sürürdü: təlimin elə metodları və formaları müəyyənləşdirilməlidir ki, onlardan istifadə etməklə kəndli ana öz uşaqlarını təlim etməyi bacarsın. Pestalotsi inkişafetdirici təlim ideyasını əsaslandırılmış, tədris müəssisəsinin əsas işinin mənavi qüvvələri və qabiliyyətləri oyaatmaq, düşünmək bacarığını inkişaf etdirmək olduğunu bildirirdi [6].

Metodistlər biliklərin konkret, dəqiq və aydın olması ideyasını irəli sürür, təhsil alanlara öz biliklərinə tənqidi yanaşmağı məsləhət görürdü. Təlim prosesinin nəzəri (metodoloji) əsasını fəlsəfənin *idrak nəzəriyyəsi* təşkil edir. İdrak dünyanın insan şüurunda əks olunmasının mürəkkəb prosesidir. Dünyanın dərk olunması hissi idrakdan - duyğu və qavrayışlardan başlayır. Bu yolla əldə olunan faktiki materiallar məntiqi idrak pilləsində mücərrəd təfəkkürdə təhlil olunur, ümumiləşdirilir və nəticə çıxarılır. Çıxarılan nəticə praktikada yoxlanılır. Bütün qanunauyğunluqlar bu yolla öyrənilir və bu əsasda elm qanunları müəyyən edilir.

İnformasiyanın beynəlxalq şəbəkələrin vasitəsilə qəbul olunması ildən-ilə genişlənir. İKT-nin imkanlarından müstəqil şəkildə tələbələr istifadə etmələri onların yaradıcılığı üçün geniş şəraitin meydana gəlməsinə səbəb olmuşdur. Məhz buna görə də tələbələr bütün kurslarda müstəqil olaraq tədris olunan fənlər üzrə elmi araşdırmalar aparırlar. Aktual mövzular üzrə informasiyalar toplayıb təhlillər edirlər, konkret nəticələr qazanırlar. Bu zaman tələbə sistematiçilik və ardıcılıq, sinergetik (müxtəlif elmlərin qarşılıqlı əlaqəsi) yanaşma, vaxtdan səmərəli istifadə kimi tələblər əsasında fəaliyyətini tənzimləməlidir. Qeyd olunan qaydaların düzgün gözlənilməsi tələbə əməyinin elmi təşkilini reallaşdırır. Bu da onun müstəqil işinin təşkili prinsipinə yardımçı olur. Tələbə elmi

informasiyaları vaxt itkisinə yol vermədən axtarıb tapa bilir, öz fikrini, ideyasını əsaslandırır, idrakı fəallıq göstərir, yeni yollar tapır.

Təlimin idarə olunması, onun mərkəzi problemi olan əqli fəaliyyət növlərinin optimal münasibətlərinin müəyyənləşdirilməsi və bunun diqqət mərkəzində saxlanılması məsələsi birbaşa həmin sistemə məxsus pedaqoji ziddiyyətlərin həlli ilə bağlıdır. Təlim prosesi ilə bağlı ziddiyyətlərin mövcudluğu idrak prosesinin özünün ziddiyyətli xarakterindən irəli gəlir.

Pedaqoji fikrin və ictimai praktikanın inkişaf tarixi göstərir ki, dialektikanın ziddiyyət kateqoriyasından təlim prosesinin qanunauyğunluqlarının tədqiqi işində çox gec istifadə olunmağa başlanılmışdır.

İdrak prosesinin ziddiyyətli olduğunu və bu ziddiyyətlərin mübarizəsi şəraitində onun cərəyan etdiyini, idrakın obyektə daim, sonsuz yaxınlaşmasını, təbiətin insan təfəkküründə əks olunmasını "cəmsiz" mücərrəd, hərəkətsiz, ziddiyyətsiz deyil, daim olaraq hərəkət prosesinin ziddiyyətlərin əmələ gəlməsi və onların həll edilməsi halında olduğunu təsdiqləyən idrak nəzəriyyəsinə və psixoloqların "uşağın inkişaf mənbəyi ona xas olan daxili ziddiyyətlərdir və inkişafın hər bir mərhələsində bu ziddiyyətlər özünəməxsus səciyyə kəsb edir", məzmunlu tezislərini əsas götürsək haqlı olaraq şagirdlərin idrak fəaliyyətində də, təlim prosesində də ziddiyyətlərin xüsusi yeri olduğunu vurğulaya bilərik. Fikrimizcə, təlim prosesinin hərəkətverici qüvvəsi təlimin gedişində irəli sürülən, tədris və praktik vəzifələrlə şagirdlərin mövcud bilik, bacarıq və zehni inkişafının səviyyəsi arasında olan ziddiyyətlərdir. Ziddiyyət təlimin hərəkətverici qüvvəsinə müəyyən şərtlərlə çevrilir.

Bütün bu deyilənlərə baxmayaraq, təlim prosesində dialektik ziddiyyətlərdən nə nəzəriyyədə, nə də praktikada lazımınca istifadə olunmamışdır. Əlbəttə, bu pedaqogikanın problemlərinin işlənilməsindəki çatışmazlıq kimi dəyərləndirilməlidir. Təlimi dialektik ziddiyyətlərdən istifadə etməklə qurmağın yolu problemlə vəziyyətin yaradılmasıdır. Bunu müvəffəqiyyətlə həyata keçirmək üçün təbii ki, təlimin məqsəd və vəzifələrinə uyğun olaraq bəzi ziddiyyətlərin formulası dəqiqləşdirilməlidir. Buraya aşağıdakı kimi məsələlər daxil edilməlidir:

- yeni biliklərin mənimsənilməsində və şagirdlərin əqli fəaliyyətinin inkişafında ziddiyyətlərin rolu;

- öyrənmə prosesinin özünün ziddiyyətlərinin xarakteri;
- öyrənmə prosesinin hərəkətverici qüvvəsi haqqında anlayış.

Müəllimin irəli sürdüyü vəzifələr, başqa sözlə, təlim prosesinin qarşısında qoyulmuş məqsəd şagird tərəfindən idrak tələbatının təmin olunma obyektini kimi dərk olunduqda və şagirdin mövcud imkanları ilə ziddiyyət təşkil etdikdə, bu ziddiyyət onun şəxsiyyətinin inkişafının hərəkətverici qüvvəsinə çevrilir. Nəzərə almaq gərəkdir ki, tələbatların inkişafı şagirdin real imkanlarından yüksəkdə durmalıdır, əks halda ziddiyyətin əmələ gəlməsi, onun inkişafının hərəkətverici qüvvəsi kimi çıxış etməsi mümkün olmaz. Odur ki, tələbatların təmin olunma obyektini kimi dərk olunan məqsəd öz tələbləri ilə inkişafı qabaqlamalıdır. Lakin bu tələblər təlim prosesinin məntiqinə uyğun, kursantın gücücətan ölçüdə və çətinlikdə olmalıdır.

Təlim prosesinin qarşısına qoyulmuş vəzifələrlə kursantların real imkanları arasındakı əsas ziddiyyətdən törəyən ziddiyyətlər təlim prosesi ilə bağlı bütün komponentlər arasında, o cümlədən biliyin hərəkətində, fəaliyyət növlərində, mənimsəmə prosesinin mərhələləri arasında, fəaliyyət üsullarında və s. müxtəlif şəkildə yaranır və həll olunur. Bu baxımdan təlim prosesinin idarə olunması, kursantların analitik və evristik fəaliyyətlərinin optimal münasibətlərinin gözlənilməsi göstərilən ziddiyyətlərin yaranması, inkişafı və həll olunması şəraitinin məqsədə uyğun şəkildə tənzimlənməsindən başqa bir şey deyildir.

Təlim prosesində kursant inkişafda maraqlı olan tərəf kimi iştirak edir. Burada başlıca məqsəd kursantın şəxsiyyətinin inkişafını onun bioloji varlığı ilə vəhdətdə sürətləndirmək, onu bəşər mədəniyyətinə daha səmərəli qovuşdurmaq, həyata sürətlə hazırlamaq, başqa sözlə, inkişaf mühtəcinə tənzimləməkdir.

Təlim prosesi kursantın inkişafına yönələn, onun mənimsəmə fəaliyyətini istiqamətləndirən xarici tənzimləmə funksiyasında çıxış edir. Təlim prosesində kursantların bəşər mədəniyyətinin

mənimsənilməsi, onun qorunması və yaradıcılıqla inkişaf etdirilməsi təcrübəsini və birgəyaşayış normalarını özündə saxlayan bilik və fəaliyyət üsullarını əldə etməsinə istiqamətlənən vəzifələr irəli sürülür. Bu vəzifələrlə kursantların mövcud imkanları, bilik, bacarıq və zehni inkişaflarının səviyyəsi arasında ziddiyyət təlimin hərəkətverici qüvvəsinə çevrilə bilər. Bunun üçün vacib şərt təlim prosesində irəli sürülmüş vəzifələrin hər bir kursantın tələbatının təmin olunma obyektinə çevrilməsidir.

Qeyd etmək vacibdir ki, təlim prosesində müəllimin irəli sürdüyü vəzifələrlə kursantın mövcud imkanları arasındakı ziddiyyət kursantın inkişafında xarici ziddiyyət olub, pedaqoji prosesin (xüsusi halda təlim prosesinin) mahiyyəti ilə bağlıdır.

NƏTİCƏ

Dünya təhsil sistemində inteqrasiya olunduğumuz bir vaxtda müəllim hazırlığının keyfiyyətinin yüksəldilməsi zərurəti yaranmışdır. Bu məqsədlə pedaqoji baza peşə təhsili pilləsində öz vəzifələrini yerinə yetirmək üçün qazanmış olduğu bilik və bacarıqlar fəaliyyətində tətbiqinə nail olmalıdır.

Bir daha aydın olur ki, tələbənin müstəqil işinin səmərəli təşkilinə kömək edən prinsiplər bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə olub qırılmaz vəhdət təşkil edir. Müstəqil iş tələbənin bir şəxsiyyət kimi formalaşmasını təmin edən məqsədyönlü planlı və mütəşəkkil təlim əməyi nəticəsində həyata keçirdiyi faydalı fəaliyyətdir. Referat kurs, buraxılış işləri, eləcə də digər yaradıcı tapşırıqlar ali pedaqoji məktəbdə təlim prosesinin ayrılmaz tərkib hissələridir. Bunların hər biri pedaqoji prosesin qanunauyğunluqları və qanunları ilə öz həllini tapmalıdır.

Təlimin tərbiyəedici xarakter daşması və təlim prosesində yüksək tərbiyəvi nəticə əldə etmək o qədər də asan məsələ deyildir. Bu baxımdan ona nail olmaq üçün təlim prosesində təhsilləndirici və tərbiyələndirici funksiyalarının vəhdətinə nail olmaq lazım gəlir. Bu da müəllimdən geniş bilik, erudisiya, yaradıcılıq və hərtərəfli hazırlıq tələb edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Həmzəyev, M.Ə. Pedaqoji psixologiya / M.Ə Həmzəyev. - Bakı: Maarif, - 1991. - 296 s.
2. Seyidov, S. Psixologiya / S.Seyidov. - Bakı: Nurlan, - 2007. - 672 s.
3. Битянова, М. Классное руководство и воспитание школьников / М.Битянова. - Москва: [изд. н.], - 2013. - 250 с.
4. Бондаренко, Н. Учитель / Н.Бондаренко. - Москва: [изд. н.] - 2009. - 305 с.
5. Komenski, Y.A..Böyük didaktika / Y.A.Komenski. - Bakı, [n. y.]. - 1990. - 450 s.
6. Qasımova, L.N. Pedaqogika. Dərslük / L.N. Qasımova, R. M. Mahmudova - Bakı: Çaşıoğlu, - 2012. - 543 s.

SUMMARY

M. J. MAMMADOVA, candidate of pedagogical sciences
zerbaijan Higher Military School named after Heydar Aliyev
Email: minavarmammadova@gmail.com

THE ROLE OF DIDACTICS IN THE FORMATION OF PERSONAL QUALITIES IN COSETS

The article is about management of education, determine the opportunity of mental activity and taking it into consideration. At the same time it was given detailed and creative approach to the process of education.

Key-words: didactic, how to teach, what to teach, learning process.

РЕЗЮМЕ

МАМЕДОВА М. Ф., кан.пед.наук
Азербайджанское высшее военное училище имени Гейдара Алиева
Электронное письмо: minavarmammadova@gmail.com

РОЛЬ ДИДАКТИКИ В ФОРМИРОВАНИИ ЛИЧНЫХ КАЧЕСТВ У КУРСАНТОВ

Статья посвящена определению центральных проблем умственной активности оптимальных отношений управления изучения, а также всестороннему и креативному подходу обучения.

Ключевые слова: дидактика, как учить, что учить, процесс изучения.

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 02.06.21